

Tradisjon til å stole på

Budalsstolen har for lengst vist at den har livets rett. Siden omkring 1770 er det en ubrutt tradisjon i Budalen på å lage denne pinnestolen med bue. Stolen har beholdt sin form helt til i dag, og Magne Budal holder håndverket i hevd. Egentlig er det helt rått!

Magne Budal

Husflidskonsulent i Sør-Trøndelag, Wibeke Krohn, stolmaker Magne Budal (i midten) og Are Kroken diskuterer budalsstolen.

Budalsstolen er blitt bygdas bumerke. Det som skiller denne stolen fra andre pinnestoler, er at den har to bakspiler som går fra en hals lengst bak på setet og på skrå opp i buen. Disse spilene virker som skråbånd og gjør at ryggen blir mye sterkere enn på andre stoler. På de fleste pinnestoler går det spiler fra setet opp i et vannrett tre. I budalsstolen går spilene fra setet til en bue, som også er festet i setet. Så budalsstolen er også en buestol,

vakker i sin enkelhet, og den passer i alle rom.

Attåtnæring

Magne Budals verksted ligger et stykke opp i lia. Med frodige og vakre Budalen for sine føtter. Her har han laget budalsstoler i nærmere 60 år. Inne lukter det ferskt tre, en lun varme sprer seg fra karet med hegg, som ligger til oppdamping. Heggen skal bli buen i stolen.

Magne Budal forteller også at i

Budalsstolen med de to bakspilene, som går fra ytterst på setet og opp i buen. Disse spilene forsterker ryggen.

tidligere tider ble det laget budalsstoler til eget bruk på gårdene rundt omkring. Stolen var nærmest ei attåtnæring. Før krigen, i naturalhusholdningens tid, ble stolene brukt som byttmiddel.

— Mye ble levert til Budal Samvirkelag, men folk gikk også fra Budalen over til Bjørgen (Singsås) med stoler for å bytte til seg mat, supplerer Are Kroken, kjentmann for Norsk Husflidskonsulenten i Sør-Trøndelag, Wibeke Krohn.

— 3-4 stoler om gangen, og det var to mil én vei, sier Kroken.

Magne Budal viderefører en lang og rik håndverkstradisjon i Budalen. Han lager omkring 70 stoler i året, og han lærte håndverket av sin far. Magne Budals verksted er lite modernisert, men i perfekt orden for å lage en budalsstol på gammelmåten. På 50-60-tallet leverte Budal stoler til Husfliden i Oslo, nå selger han mest til private. Budal minnes at han like etter krigen tok fem kroner pr. stol, i dag er prisen 500 kroner for et håndverksprodukt!

Håndverksprodukt

Mens Magne Budal arbeider, får vi lære de budalske uttrykkene på stolen. Buen heter båvvå (hegg eller rogn, i noen tilfeller selje) og spilene i ryggen har betegnelsen tener (bjørk). Setet er i furu, og mellom føttene på stolen er det tre spensli, som også blir kalt småtre.

— Etter at materialene er hentet inn, ligger de til tørk et par måneder. De materialene jeg tar inn om våren, brukes til høsten sier Budal, som følger tradisjonen og benytter tre tresorter i budalsstolen.

Heggen, som skal brukes i buen, dampes en times tid og bøyes rundt malen. Barken smis av buen, mens barken er varm. Buen står i malen en time eller to. Deretter settes det på en tråd og et trestykke i buen, for å holde på fasongen. Slik står buen vel en tre ukers tid. Det er viktig at hullene som tenene skal nedi har ulike vinkler, på en budalsstol er det tre forskjellige vinkler. Hullene til tenene setter Magne Budal med en boremaskin. Setet lages i furu og blir

skåret til på båndsag. Så blir det blir skjøtet (foget) sammen med langhøvel, påført lim, og det hele holdes sammen med limklemme en time eller to. Alle tre spensli, eller småtreene, er like lange. Føtter, tener og spensli dreies i dreiestolen. Montering av stolen starter med at Budal fester båvvå og tener til setet. Til slutt settes spensli og føttene på plass. En ny budalsstol er født.

Magne Budal demonstrerer de forskjellige prosessene i arbeidet med en budalsstol og husflidskonsulent Wibeke Krohn, som også er møbelsnekker og kunsthåndverker, er høyt og lavt for å suge inntrykk. Are Kroken har sett en budalsstol bli født mange ganger, så han tar turen inn i naborommet. Ut kommer han med budalsstoler i tre størrelser: En dokkestol, en barnestol og en voksenstol. Jo da, budalsstolen lever! □

Tekst og foto: Sissel Beate Eriksen Skar

Magne Budal bøyer heggen rundt malen. Dette blir buen.

Tråd og trestykke settes i buen for å holde fasongen. Slik står buen i tre-fire uker.

Det lages hull til spilene

Styreformann Oddvar Stolpnes i Budalsmøbler AS sitter godt på budalsstolen og ser optimistisk på fabrikkens framtid.

Rakrygga kjendis i trekvitt

Tekst og foto: Sissel Beate Eriksen Skar

Slik karakteriserer Budalsmøbler AS stolen som er bygda kjendis. Fabrikken lager ikke bare budalsstoler, men det var den som var opphavet til bedriften. 8. juni 1967 kl. 12.30 så møbelfabrikkens første budalsstol dagens lys.

Windsorstolen, som ble satt i produksjon i Amerika på slutten av 1700-tallet, kan være forbildet til budalsstolen. Idéen kan ha vært brakt videre med norsk- eller sven-skamerikanere som kom tilbake til hjemlandet. Til Budal kom i alle fall denne stolen før 1800. Den eldste budalsstolen i bygda står i Budal kirke, og denne stolen er anno 1807. Det sies at budalsstolen ligner mye på en stol fra Jämtland og Härjedalen. Det var gruvedrift i Budalen fra slutten av 1600-tallet og i den forbindelse kom det jämter til bygds. Det er mulig de hadde med seg buestoler, men det kan like gjerne være at de tok med seg stoler fra Budalen til Jämtland.

Fabrikkproduksjonen

— Produksjonen av buestoler økte raskt fra 1910, og de ble laget på gammelmåten helt til etter andre verdenskrig. Fordi produksjonen

var både krevende og ulønnsom holdt den på å dø ut. Det var da tanken om fabrikk oppsto, og idéen ble realisert i 1967. I dag produseres det 2000 budalsstoler årlig, sier styreformann i Budalsmøbler AS, Oddvar Stolpnes, som forteller at budalsstolen også finnes som gyngestol og armstol. Budalsmøbler AS bruker laminert furu i stolene, som har to færre spiler i ryggen enn den opprinnelige budalsstolen.

Fabrikken har hatt både medvind og motvind, og etter konkurransen tidligere i år, er Budalsmøbler AS på beina igjen med dyktige håndverkere og ledelse, som satser med fornyet optimisme. Fem og et halvt årsverk blir utført ved fabrikk og møblene fra Budalsmøbler AS leveres over hele landet. Styreformannen innrømmer imidlertid at bedriften har store oppgaver når det gjelder markedsføring.

— Det var kun stolproduksjon da fabrikkens startet. Den gang var

idéen at delproduksjonen skulle foregå rundt omkring på gårdene, og fabrikkens skulle sørge for det ferdige produktet. Etter hvert overtok fabrikkens all produksjon på stolene som leveres herfra, sier Stolpnes. Han har arbeidet i bedriften siden 1971, og kan fortelle at østerdalsstolen har vært den største salgssuksessen i senere tid, men at budalsstolen nå viser en oppadgående salgskurve.

Budal har omkring 500 innbyggere, bygda er rik på kultur, men har få arbeidsplasser utenom gårds- og skogbruk. Også derfor er Budalsmøbler AS viktig for lokalsamfunnet. Fabrikkens visjoner er at verdiskapningen skal skje i bygda, eller som styreformann Stolpnes sier:

— All furu som hogges i Budalen skal forsvinne ut av dalen som stol! □